

6. Кучай О. Хмарні технології як провідний інструмент інформатизації вищої освіти. *Вісник Черкаського університету. Сер.: Педагогічні науки*. 2017. № 7. С. 47-51.

7. Hrytsenko A.P Experience of use of electronic educational tutorial "Excellent persons in history of Ukraine" for the formation of professional competence of future history teachers [Досвід використання електронного навчального посібника «Видатні особистості в історії України» з метою формування професійної компетентності майбутніх учителів історії]. *Colloquium-journal*. Część 3. Pedagogical sciences. 2020. № 7 (59). P. 29-31. URL : <https://colloquium-journal.org/wp-content/uploads/2022/05/Colloquium-journal-2020-59-3.pdf> (дата звернення: 09.01.2024).

8. Hrytsenko A.P The influence of the use of electronic textbooks and manuals on the professional competence of the history [Вплив використання електронних підручників та посібників на формування професійної компетентності майбутніх учителів історії]. *Knowledge, Education, Law, Management. Lublin: Fundacja Instytut Spraw Administracji Publicznej w Lublinie*. 2019 № 3/4 (27/28). С. 53-62. URL : <https://kelmczasopisma.com/ua/viewpdf/633> (дата звернення: 09.01.2024).

9. Sergienko V. P., Hrytsenko A. P. Establishment of an open educational environment in the process of professional training and retraining of teachers. *Colloquium-journal*. Część 3. Pedagogical sciences. Warszawa, 2020. № 14 (66). P. 64–67. URL : <https://colloquium-journal.org/wp-content/uploads/2022/05/Colloquium-journal-2020-66-3.pdf> (дата звернення: 09.01.2024).

Наук. керівн.: Гриценко А. П., доктор пед. наук, доцент

Зенченко Антон

СПОСОБИ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ШКОЛЯРІВ, ЯК ГОЛОВНА МЕТА СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

У поданій статті зосереджено увагу на формуванні у здобувачів загальної середньої освіти громадянської компетентності. Автор визначає ефективність взаємодії особистості-громадянина з державою, інститутами влади та іншими громадянами, що особливо актуально, в умовах війни.

Ключові слова: *громадянська компетентність, здобувачі загальної середньої освіти, освіта, війна.*

Громадянська компетентність особистості є ключовим фактором розвитку українського суспільства і формування його як сучасного та демократичного. Процес формування громадянської компетентності, особливо серед здобувачів освіти, вимагає цілеспрямованих зусиль як від влади на різних рівнях (центральної та місцевої), широких верств громадськості, так і від освітньої системи. Громадянська компетентність обумовлює взаємодію особистості-громадянина з державою, інститутами влади та іншими громадянами. Це включає у себе розуміння власної позиції у державному та національному механізмах, усвідомлення прав та обов'язків, а також готовність впливати на суспільні події. Особистість, у якій сформовано громадянську компетентність, демонструє готовність співпрацювати з органами влади на всіх рівнях для вирішення суспільно важливих завдань і виявляє повагу до демократично обраної влади [8].

Від так, у сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства та війни має змінюватися сама модель освітнього процесу. Зараз можна підготувати матеріал практично з будь-якої теми, представлений за допомогою текстової, звукової, графічної, відеоінформації з організацією діагностики знань. Адже нині головним чинником добору змісту освіти з навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі, а також використовуваних освітніх технологій стають вимоги до результатів навчання як умова підвищення якості освітнього процесу [3; 4]. Більше того, у здобувачів освіти при вивченні навчальних предметів громадянської та історичної освітніх галузей, на думку розробників нового Державного стандарту базової середньої освіти, мають бути сформовані вміння використовувати цифрові технології для пошуку потрібної історичної та соціальної інформації, її добору, перевірки, впорядкування і поширення [1; 2].

Створення умов для формування громадянина з демократичною громадянською культурою та усвідомленням відповідальності перед суспільством є одним із ключових завдань в сучасній освіті. Для досягнення цієї мети важливо враховувати певні аспекти та використовувати певні принципи. На основі власного педагогічного досвіду та освітніх інновацій можна визначити алгоритм розвитку творчої діяльності учнів за такою послідовністю. Діагностика рівня базових знань учнів у конкретній області або предметі та використання різноманітних методів оцінювання є важливим етапом: залучення учнів до аналізу та обговорення отриманих знань, їх значення в реальному житті та в контексті громадянської відповідальності сприяє особистісній орієнтації. Розвиток критичного мислення та умінь аналізувати суспільні проблеми є необхідним компонентом цього [6; 7].

Уроки є унікальною можливістю сформувати громадянські почуття серед молодого покоління. Вивчення історії нашої Батьківщини, згідно з В. Сухомлинським, визначається як «вічно жива сила, яка створює громадянина. Ця сила, яка усмоктуються в кров, у серце, в кожен клітинку істоти, в кожен іскру думки та пристрастей, є вічно живим рухом народного духу, народним безсмертям» [9]. Знання історії вважається одним з ключових чинників формування національної свідомості народу. Видатний український історик М. Грушевський справедливо наголошував, що «без знання минулого неможливо точно уявлення про сучасне» [7].

На уроках навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі закладаються основи історичних уявлень майбутніх громадян про давнє минуле власного українського народу. Це охоплює його мову, культуру, ментальні риси характеру, державно-політичне життя, що є невід'ємною частиною формування європейської цивілізації. Учні отримують базові наукові знання, які слугують фундаментом для розвитку їх історичної свідомості та патріотизму.

У контексті російського вторгнення уроки історії мають висвітлювати правдиву інформацію, щоб викликати у дітей потрібні емоції, які забезпечать любов до Батьківщини. Перед учнями постає велична галерея історичних та героїчних образів, живуть в один час з ними. Використовуючи поєднання величі волелюбства українського народу століття назад та сьогодення, можна підкреслити національну гідність нашого народу та його бажання мати власну державу.

Метою цього підходу є формування громадянської позиції учнів, і для досягнення цієї мети використовують різні форми роботи, такі як лекції, бесіди, диспути та метод прикладу. Зокрема, варто використовувати метод бесіди, оскільки він найефективніший для формування національної самосвідомості через героїчні теми. У таких бесідах акцентується на героїчних чинах історичних постатей, які боролися за незалежність України та виявляли самовіддане служіння своїй Батьківщині. Темі для бесід різноманітні, але особливо ефективні є героїчні теми. Як стверджував Сухомлинський, «ідея вірності Батьківщині стає переконанням, коли вона представлена у контексті героїчних подій. Такий підхід дозволяє зацікавити учнів і підвищити їхні національні почуття та гідність» [9].

Отже, в процесі освітньої діяльності мають використовуватися різноманітні інтерактивні методи та прийоми, що є універсальними для розвитку громадянських компетентностей учнів та сприяють формуванню умінь колективно вирішувати завдання та активізації особистісних якостей школярів. Створення умов для самовираження учнів через різноманітні творчі завдання та проєкти допомагає виготовленню власного творчого продукту. Заохочення колективної та індивідуальної творчості сприяє розвитку особистісного потенціалу. Застосування цього алгоритму дасть змогу активізувати творчий потенціал учнів, сприяючи формуванню громадян з активною громадянською позицією та усвідомленням їхньої ролі у суспільстві.

Список використаних джерел та літератури

1. Гриценко А. П. Досвід умов формування професійної компетентності майбутніх учителів історії. *Наукові записки. Серія "Психолого-педагогічні науки"* (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя) / за заг. ред. проф. Є. І. Коваленко. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2019. № 2. С. 119-124. URL: <http://lib.ndu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/1293/1/19.pdf> (дата звернення: 23.11.2023).
2. Гриценко А.П. Концепція формування професійної компетентності майбутніх учителів історії у процесі фахової підготовки. *Педагогіка та психологія: збірник наукових праць*. Харків, 2019. Вип. 62. С. 68-78. URL: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/pedagogy/article/view/3254> (дата звернення: 23.11.2023).
3. Гриценко А. П. Можливості використання ІТ-технологій у ході впровадження модельних навчальних програм громадянської та історичної освітніх галузей базової середньої освіти. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Сер. : Педагогічні науки*. 2022. Вип. 1 (48). С. 108 - 117. URL: <http://46.201.250.252/bitstream/handle/123456789/2135/15%20%282%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 23.11.2023).
4. Гриценко А. Психолого-педагогічні аспекти використання мультимедійних технологій у процесі навчання історії студентів закладів вищої педагогічної освіти. *Наукові записки БДПУ. Серія: Педагогічні науки*. Вип.1. Бердянськ: БДПУ, 2020. С. 241–247. URL: <https://doi.org/10.31494/2412-9208-2020-1-1-241-247> (дата звернення: 23.11.2023).
5. Забезпечення формування громадянської компетентності у сучасному змісті шкільної освіти (Підсумковий документ робочої групи з розробки планів і програм проекту «Громадянська освіта – Україна». *Історія в школах України*. 2006. № 8. с. 4.
6. Казьмірчук Н. С., Жовнич О. В., Стахова І. А. Театр природи як засіб формування soft skills в учнів початкових класів. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. 2020. Випуск № 61. С. 23- 30.
7. Магдич Т., Аналіз сутності поняття «громадянська компетентність» у системі психолого-педагогічних і лінгводидактичних категорій. *Формування громадянської компетентності учнівської молоді як лінгводидактична проблема «Інноваційна педагогіка»*. 2020. № 28. С. 77 - 82. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/32755/1/%D0%9C%D0%B0%D0%B3%D0%B4%D0%B8%D1%87.pdf> дата звернення: 23.11.2023).
8. Про схвалення Концепції розвитку громадянської освіти в Україні. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2018 р. № 710-р. Офіційний

сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-%D1%80#Text> (дата звернення: 23.11.2023).

9. Сухомлинский В. Вибрані твори: в 5-ти тт. Т. 3: Серце віддаю дітям; Народження громадянина; Листи до сина. [редкол.: О. Г. Дзевєрін (голова) та ін.]. Київ : Рад. школа, 1977. 668 с. URL: <http://surl.li/ganto> (дата звернення: 23.11.2023).

Наук. керівн.: Грищенко А. П., доктор пед. наук, доцент

Меклеш Богдан

ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ УРОКІВ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ З ТЕМИ «РУХ ОПОРУ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ»

У статті представлено підбір методів та форм для ефективного проведення уроків з теми «Рух Опору на українських землях в роки Другої світової війни» у закладах загальної середньої освіти.

Ключові слова: *методика, урок, історія, Рух Опору, Друга світова війна, мультимедійні навчальні засоби.*

Аналіз чинної навчальної програми з історії України, свідчить, що питання саме історії розгортання Руху Опору землях в роки німецько-радянської війни розглядається тільки в 10-му класі (зміни програм передбачали вивчення в 10-му та 11-му класах). Ми думаємо, що вивчення цієї досить серйозної теми доречно було сплановано, враховуючи вікові особливості та зокрема, вивчення цієї теми в оновленому освітньому дискурсі [3; 8; 10; 15; 16]. Адже в десятому класі здобувачі загальної середньої освіти, яким вже виповнилося по 15-17 років, можуть уже самі опрацьовувати інформацію та піддавати її критичному омисленню (достатній рівень сформованості аксіологічної компетентності), робити власні висновки та бачення тієї чи іншої проблеми достатній рівень сформованості логічної компетентності).